

Nyanaponika Thera: Nauka o mysli jádrem Buddhova poselství

Úryvek z knihy *Jádro buddhistické meditace. DharmaGaia, Praha 1994.*

V užším smyslu se toto vyvrcholení lidské moudrosti, totiž Buddhovo učení, nezabývá něčím cizím, vzdáleným nebo zastaralým, nýbrž tím, co je společné všemu lidstvu, co je stále mladé a nám bližší než vlastní ruce a nohy, totiž lidskou myslí.

V buddhistické nauce je mysl východiskem, ohniskem, a jakožto osvobozená a očištěná mysl světce, vyvrcholením.

Je významné a hodno zamyšlení, že Bible začíná slovy: „Na počátku Bůh stvořil nebe a zemi ...“, zatímco *Dhammapadam*, jedna z nejkrásnějších a nejznámějších knih z buddhistic-kých písem, slovy: „Mysl předchází všemu, co je, je základem a tvůrcem.“ Tato závažná slova jsou klidnou a nevtíravou, ale neochvějnou Buddhovou odpovědí na onu biblickou víru. Zde se cesty obou těchto náboženství rozcházejí: jedna vede daleko do imaginárního nadskutečna, druhá vede přímo domů, do samotného lidského srdce.

Mysl je nám tím nejbližším, protože jedině skrze mysl jsme si vědomi takzvaného vnějšího světa, včetně vlastního těla. „Je-li pochopena mysl, je pochopeno vše,“ praví *Ratnamégha sůtra*, jeden z textů mahájánového buddhismu.

Mysl je zdrojem všeho dobra a zla, jež vzniká uvnitř nás a přepadá nás také zvnějšku. To prohlašují jak první dva verše *Dhammapadam*, tak i následující slova Buddhova:

„Cokoli je ze zla, je spojeno se zlem a patří ke zlu, pochází z mysli.

Cokoli je z dobra, je spojeno s dobrem a patří k dobru, pochází z mysli.“
(*Anguttara nikája I*)

Proto rozhodný odvrát od zhoubných cest, obrát, jenž by mohl zachránit svět od současné krize, musí být nutně obratem dovnitř, do skrýší lidské mysli. Jen vnitřní změnou lze dosáhnout změny vnější situace. I když se tato změna často dostaví se zpožděním, dostaví se najisto. Vybudujeme-li si mocné a vyrovnané vnitřní centrum ve vlastní mysli, zmatky na povrchu se postupně rozplynou a okrajové síly se spontánně seskupí kolem tohoto ohniska a budou se podílet na jeho jasu a pevnosti. Řád či zmatek ve společnosti odpovídá řádu či zmatku v myslích jedinců a z nich vyplývá. To neznamená, že trpící lidstvo bude muset čekat až na rozbřesk zlatého věku, „kdy všichni lidé budou dobří“. Zkušenost a dějiny svědčí o tom, že často je zapotřebí jen velmi malého počtu vpravdě ušlechtilých lidí, nadaných rozhodností a vhladem, k vytvoření 'ohnisek dobra', kolem nichž se seskupí ti, kdo sami neměli odvahu chopit se vedení, ale jsou ochotni následovat. Avšak jak ukazují nedávné dějiny lidstva, stejnou, ba i větší přitažlivostí dovedou působit síly zla. Ovšem je jednou z mála útěch na tomto ne zcela bezútesném světě, že nejen zlo, ale i dobro může mít silnou nakažlivou moc, která se projeví vzrůstající měrou, budeme-li mít odvahu si to vyzkoušet.

30

„Je to tedy naše vlastní mysl, která by měla mít jako svůj základ kořeny dobra; je to naše mysl, která by měla být proniknuta deštěm pravdy; je to naše mysl, která by měla být očištěna ode všech zábran; je to naše vlastní mysl, která by měla být prodchnuta energií.“

(*Gandavjúha sůtra*)

A tak Buddhovo poselství spočívá v tom, že poskytuje pomoc mysli. Nikdo, kromě Vznešeného, neposkytl tuto pomoc tak dokonale, důkladně a účinně. To je tu zdůrazněno se vším náležitým oceněním velkých léčebných a teoretických výsledků, jichž dosáhla moderní analytická psychologie. V mnohých svých představitelích, obzvláště ve velké

osobnosti C. G. Junga, dosáhla rozhodného obratu v tom, že rozpoznala důležitost náboženského prvku v životě lidí a hodnotu východní moudrosti. Moderní věda o mysli může s užitkem doplnit tuto nauku Buddhovu v mnoha praktických a teoretických podrobnostech, přeložit ji do pojmového jazyka moderní doby a usnadnit její léčebné a teoretické uplatnění na specifické individuální a sociální problémy naší doby. Ale základní teze Buddhovy nauky o mysli si podržely svou plnou platnost a potenci a nejsou umenšeny změnou doby a vědeckých teorií. Je tomu tak proto, že se hlavní okolnosti lidské existence nekonečně opakují (např. zrození, nemoc, stáří a smrt, pohlavní a rodinný život, nutnost jíst, potřeba lásky, touha po moci atd.) a že základní fakta tělesného a duševního vybavení člověka zůstanou ještě nadlouho v jádru nezměněna. Tito poměrně stálí činitelé - typické události v lidském životě a typická tělesná a duševní konstituce člověka - musí být vždy východiskem pro jakoukoli vědu o lidské mysli a pro jakýkoli pokus o její řízení. Buddhova nauka o mysli je založena na výjimečně jasném pochopení těchto dvou činitelů a to jí dává její 'bezčasový' charakter, tj. její nezmenšenou platnost i 'modernost'.

Buddhovo poselství jakožto nauka o mysli hlásá tři věci:
poznávat mysl - která je nám tak blízká, a přece je nám tak málo známá;

formovat mysl - která je tak nepoddajná a vzpurná, a přece se může stát tak ohebná;
osvobodit mysl - která je ze všech stran spoutána, a přece může získat svobodu zde a nyní.

To, co lze nazvat teoretickým aspektem Buddhovy nauky o mysli, by spadalo pod první ze tří pojmů uvedených v záhlaví. My se tím budeme zabývat, jen pokud je to nezbytně nutné pro přednostně praktický účel těchto stránek.

